

Federació Catalana de
Pessebristes

NAIXEMENT

NÚMERO 16 / DESEMBRE 2025

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT

Benvolgudes i benvolguts,

Ens retrobem, una vegada més, en la nostra cita anual amb la Revista Naixement, aquesta vegada en la seva setzena edició. Un any més continuem promovent un espai per la divulgació i reflexió entorn de pessebrisme, la cultura popular i, en definitiva, el nostre patrimoni cultural.

Permeteu-me que en aquesta ocasió faci una especial referència a la realitat associativa del pessebrisme a Catalunya. L'any 1985, fa quaranta anys, es fundava la Federació Catalana de Pesebristes, amb la proposta de caminar junts en la salvaguarda i promoció del pessebrisme. La formalització d'una voluntat de compartir que ja s'havia iniciat amb l'organització de les Trobades de Pesebristes des de l'any 1969.

Un recorregut que va començar amb setze entitats, i que avui s'ha consolidat amb una realitat associativa formada per setanta entitats pessebristes del nostre àmbit cultural. Aquest model associatiu de pessebrisme ha estat, i continua sent, un pilar fonamental al nostre País des de fa més de 160 anys, especialment en aquest vessant comunitari i participatiu.

Felicitem-nos per aquests 40 anys de força associativa i de pessebrisme compartit en "aquest País estrany, que és tan petit i alhora és tan gran". Un país amb una gran riquesa cultural i amb capacitat de mantenir vius els costums i tradicions que ens defineixen.

A les portes de Nadal, ens emplacem a les nostres exposicions de pessebres, i fent costat al Mil·lenari de Montserrat i trobant-nos a la XX Biennal del Pessebre a Lleida.

Em correspon també, i ho faig de tot cor, agrair a totes les persones que heu participat i fet possible que la setzena edició de Naixement estigui a les vostres mans. Espero que us porti nou coneixement, records i reflexió.

Gràcies a tothom per ser aquí, fent costat al pessebrisme.

Salut i pessebres!

Ramon Albornà i Rovira

President de la Federació Catalana de Pesebristes

SALUTACIÓ DE LA CONSELLERA

El pessebrisme és una expressió genuïna i estimada a la nostra cultura popular. Al voltant d'aquesta tradició, que combina art, espiritualitat, creativitat i sentiment de comunitat, s'hi apleguen generacions de catalans i catalanes que han convertit el pessebre en una forma viva de transmissió de valors, d'identitat i de memòria compartida.

Cada pessebre ens parla de la importància del treball col·lectiu, de la paciència i de l'artesania; valors que el món contemporani necessita més que mai. La tasca que du a terme la Federació Catalana de Pesebristes, juntament amb les entitats i associacions d'arreu del país, és fonamental per mantenir viva aquesta flama. I, alhora, sou capaços d'obrir el pessebrisme al futur, incorporant noves mirades, noves formes d'expressió i nous públics.

Des del Departament de Cultura, compartim plenament aquesta visió: la de la cultura com a espai de continuïtat i de renovació, d'arrelament i d'obertura. Perquè les tradicions són camins vius que ens ajuden a entendre'ns com a poble i a projectar-nos amb confiança cap al demà. Per això, vull expressar el meu reconeixement a totes les persones que manteniú viva la tradició pessebrista a Catalunya contribuïu a que la nostra cultura popular continuï sent un patrimoni compartit, ple de sentit, d'emoció i d'esperança.

Sònia Hernández Almodóvar

Consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Espai Rauric, una aposta per a la visibilitat i articulació del pessebrisme

Ramon Albornà Rovira

President de la Federació Catalana de Pessebristes

En el marc de la 53a Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears, celebrada a Barcelona aquest passat 5 d'octubre, es va presentar el projecte del Centre d'Interpretació del Pessebrisme, batejat com a *Espai Rauric*, i liderat per l'Associació de Pessebristes de Barcelona i la Federació Catalana de Pessebristes, amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona. L'*Espai Rauric* ha d'esdevenir el punt de trobada del pessebrisme a la ciutat i amb visió de país, un espai on preservar i promoure el pessebrisme amb l'objectiu de visibilitzar i mantenir una pràctica cultural viva, molt arrelada a Catalunya, expressió del nostre patrimoni cultural immaterial.

Estem configurant un projecte que neix en el context i lideratge del pessebrisme català i de Barcelona com a referents pessebrístics, a casa nostra i a la resta del món. Uns fets i dades que ens situen en una certa posició de lideratge:

- La celebració de la Fira de Santa Llúcia, centrada en el pessebre i amb referències de l'any 1786. Indicador d'una demanda existent per abastir la ciutadania que volia fer el seu pessebre i, per tant, constatació d'una pràctica cultu-

ral present ja a les nostres llars fa més de 250 anys.

- Comptar amb l'entitat pessebrista degana al món, l'Associació de Pessebristes de Barcelona, de la que ja es té constància escrita l'any 1863. Una visió comunitària del pessebrisme, amb la proposta de compartir el pessebre més enllà de l'àmbit de les llars particulars des de fa més de 160 anys.

- La proposta d'una tècnica constructiva per fer pessebres, implementant el format del diorama i la introducció de la perspectiva de la mà d'Antoni Moliner, datada a l'any 1912. Una proposta després coneguda i reconeguda com a tècnica de Escola de Barcelona i Escola Catalana de Pessebrisme, amb més de cent anys de trajectòria.

- La fundació de la *Un-Foe-Prae*, la Federació Internacional de Pessebrisme, el 31 de maig de 1952 a la Casa de l'Ardiaca a Barcelona, on es constata aquesta mirada internacional del pessebrisme amb la implicació del pessebrisme català.

- I també, com a mostra d'una tradició viva i arrelada a la cultura popular del nostre país, destacar les més de 120 exposicions i pessebres públics arreu de Catalunya, que el darrer Nadal van rebre en conjunt més de 780.000 visitants.

L'*Espai Rauric* neix com a Centre d'Interpretació del Pessebrisme, proactiu en la salvaguarda i la transmissió del nostre patrimoni. Volem configurar un espai des d'on ajudem a comprendre el pessebrisme, la seva història i els seus significats, i que aglutini diferents propostes:

- Exposicions de pessebres, principalment pensades per a mostrar la dimensió artística del nostre pessebre i la promoció del diorama com a fet definitori.

- Exposicions temàtiques, explicant i transmetent pessebre, pessebrisme i cultura popular, i on l'ús de la tecnologia i elements multimèdia ens permetin explicar millor la nostra realitat i, precisament, la interpretació del que és el pessebre avui dia.

- Un espai amb una proposta didàctica i de taller, amb programació d'activitats i cursos pràctics per a la divulgació i transmissió de coneixements.

- Un punt de documentació i arxiu patrimonial, des d'on preservar l'herència cultural, però alhora promoure la recerca i la difusió.

- I per acabar, un punt de trobada, de dinamització cultural i associativa, acollint la seu de

L'Espai Rauric, abans la històrica botiga i taller artesanal *El ingenio*

El mateix local abans de les obres de rehabilitació que hi està fent l'Ajuntament de Barcelona

l'Associació de Pessebristes de Barcelona, la Federació Catalana de Pessebristes, i actualment de la presidència de la *Un-Foe-Prae*.

Estem definint un projecte amb perspectiva de ciutat, per contextualitzar el pessebrisme com a expressió de cultura popular i del nostre patrimoni, en un espai emblemàtic com ho va ser el taller d'imatgeria popular "El Ingenio" al carrer Rauric. El punt de referència del pessebrisme, no tan sols en la perspectiva de memòria històrica, sinó com a equipament pensat en clau de present i futur del pessebrisme, de cultura viva. Un espai d'identitat, des d'on conservar i protegir, difondre coneixement i tècnica, promoure la reflexió i la recerca, la dinamització cultural i també la promoció d'un turisme cultural respectuós amb les nostres tradicions. Esperem que aquest projecte, amb la complicitat de l'Ajuntament de Barcelona i amb el desig que s'hi puguin sumar altres institucions, esdevingui ben aviat una realitat.

Ens veiem ben aviat a l'*Espai Rauric*, Centre d'Interpretació del Pessebrisme.

Nova llei sobre patrimoni immaterial en marxa

Rosa M. Provencio

Presidenta de l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català

L'any 1993 el Parlament de Catalunya va aprovar una llei pionera dins l'estat espanyol. Per primera vegada es legislava sobre cultura popular i associacionisme cultural. No va ser fins 2003 que la UNESCO va redactar la seva convenció sobre patrimoni immaterial. Espanya s'hi va adherir però fins 2015 no va fer la seva llei.

Amb aquests antecedents podem sentir-nos orgullosos que Catalunya s'hagués avançat a redactar una llei per definir, protegir i reconèixer la cultura popular i l'associacionisme cultural que són una característica del nostre poble. Tenim associacions i entitats centenàries; d'altres van formalitzar-se després de 1976, en temps de democràcia.

El text de la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial de la UNESCO de 2003 ha estat la base més sòlida i universal per definir què és patrimoni immaterial (abans denominat cultura popular) i deixa clar el gran paper que juguen les comunitats practicants que creen, mantenen i transmeten el patrimoni. Proposa també que els estats mirin d'aconseguir una participació activa dels grups de manera que s'associïn per a la gestió del seu patrimoni immaterial. La convenció també insta els estats part que facin llistes d'inventari del seu patrimoni i que les actualitzin regularment.

De mica en mica les associacions es van unir en federacions i l'any 2005 es crea l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català com a confederació que reuneix totes les federacions que lliurement s'hi vulguin adherir. Inicialment l'Ens tenia com a fita ser una agència de notícies del sector, oblidat constantment per tots els mitjans. Però a mesura que passava el temps es va veure que calia anar més enllà i intervenir en la legislació, crear relacions amb institucions de caire local, provincial, comarcal i de govern. La reflexió i l'estudi sobre la nostra activitat, en les diferents modalitats, també va ser acollida per l'Ens. A la publicació setmanal del noticiari digital Tornaveu es va afegir la revista de reflexió semestral Canemàs.

A la primavera del 2025 el partit de Junts per Catalunya presentava la seva proposició de llei que actualitzava la de 1993 i el govern, per la seva banda, presentava poc després un projecte de llei sobre la mateixa temàtica però amb alguns aspectes afegits i sense parlar d'associacionisme cultural. Tot seguit l'ENS de l'Associacionisme Cultural Català va posar mans a la feina. Proposició i projecte ens afectaven directament i calia llegir amb calma els textos.

Quan es posa a consulta pública la redacció d'una llei és el moment que el ciutadà pot fer arribar la seva veu als legisladors. Però l'Ens vol que la nostra veu reculli l'opinió de totes les federacions que el conformen. Així, doncs, es va convocar una reunió telemàtica de les presidències de les 30 federacions, una d'elles els pessebristes. Les noves tecnologies faciliten la participació i eviten desplaçaments, costos i contaminació. El 7 de maig ens vàiem les cares per pantalla i al llarg de tres hores de treball, vam anar manifestant els nostres acords i discrepàncies amb cada un dels articles del projecte de llei que s'acabava de presentar.

Amb les opinions recollides es va redactar un document on es detallava, article per article, les variacions que s'havien manifestat. Tot seguit es va demanar una reunió a cada grup dels representants dels partits que conformen la Comissió de Cultura del Parlament de Cata-

lunya per presentar-los les nostres opinions. A excepció de la CUP i de Vox, tothom ens va rebre i a cada un vam lliurar per escrit i per correu electrònic el text consensuat. Podeu estar segurs que coneixem bé l'edifici del Parlament perquè l'hem corregut per la dreta i per l'esquerra!

El projecte que s'havia sotmès a l'aprovació del Parlament havia estat presentat pel Govern des de la Conselleria de Cultura. Per transparència i perquè volem treballar bras a bras amb les institucions per fer la millor llei possible per al sector, vam demanar entrevista amb la consellera de Cultura. A final de juliol ens reuníem amb ella i amb la directora general de Cultura Popular per lliurar-los el mateix document que havíem passat als grups de la Comissió de Cultura parlamentària.

No ens vam quedar aquí. Vam voler portar al President del Parlament el document en qüestió per-

què ell, com a màxim responsable de l'organisme, estigués informat d'allò que havíem traslladat als parlamentaris que treballaven el text de la nova llei.

Com veieu, darrere d'una nova llei hi ha molta feina si es vol que el text definitiu aculli adequadament les comunitats practicants i les posi com a centre del patrimoni immaterial. Ara entrarem en el contingut del projecte de llei en tramitació. En la reunió de presidències va quedar clar que rebutjaven el redactat actual perquè ens ignorava, no tenia en compte el nostre coneixement de la matèria i ens posava en mans d'etnòlegs, antropòlegs i altres científics que havien de fer informes. Tot això sense aclarir a costa de qui anaven aquests estudis. La redacció actual és també una mena de reglament del que cal perquè Cultura inscriu un element a la llista de Bé d'Interès Immaterial Local (BCIIL) o a la de Bé d'Interès Immaterial Nacional

(BCIIN). Evidentment aquesta tramitació queda fora de la nostra activitat i entenem que el reglament d'aquestes dues llistes així com qualsevol reglament que desplegui la llei s'han de fer a banda. Que lluny queda aquest articulat de les directrius de la Convenció de la UNESCO!

La Comissió de Cultura del Parlament va considerar que la nostra opinió era important per ser escoltada per tots els membres i ens va sol·licitar una compareixença que va tenir lloc el 6 d'octubre d'enguany. Amb nosaltres s'iniciava una tanda de compareixences en relació al contingut de la llei. Val a dir que els ponents de la llei ens van escoltar amb atenció

i van reconèixer que havíem estat contundents. Sí, no va quedar res al tinter. Els tres compareixents (Nuri Escudé, de Sardanistes, Jordi Carapuig, de Passions, i jo mateixa, de Puntaires i presidenta de l'Ens) vam parlar clar. Ens acompanyaven representants d'altres federacions ja que vam obrir a tothom la possibilitat de viure en directe que és una compareixença i com treballa el Parlament de Catalunya.

Toca esperar per veure com progressa la llei però nosaltres estarem ben atents i mantindrem tots els contactes necessaris per seguir els canvis en la redacció de manera que s'aconsegueixi una actualització molt millorada d'aquella llei pionera de 1993.

Així es treballa a l'Ens, sempre en benefici de les nostres entitats, de les associacions i grups portadors i de la societat que volem que sigui la millor perquè el nostre país prosperi i pugui ser admirat pel món.

No ho oblideu; estem al vostre servei!

Bones festes!!!

El Pessebrisme camí de la UNESCO... entre el reconeixement i el compromís

Amadeu Carbó i Martorell

Inventari del Patrimoni Cultural Immaterial de l'Església de Barcelona

Fa poc més de vint anys que en els cercles relacionats amb la cultura popular, especialment en els àmbits festius, va agafar volada un concepte fins al moment desconegut per la majoria d'activistes del sector. Em refereixo al Patrimoni Cultural Immaterial.

La irrupció d'aquest concepte en l'argot de festers i d'altres agents concurrents en la cultura popular va venir acompanyada de declaracions que van ajudar a fer d'altaveu d'aquest, en aquells moments, neologisme; La Patum de Berga declarada per la UNESCO Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat l'any 2005 i posteriorment, el 2010, la mateixa institució internacional declarava els castells Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Ambdues declaracions les podem considerar com un punt de partida simbòlic on festers, i activistes de la cultura popular comencen a considerar que aquella praxis festiva que duen a terme té categoria de patrimoni, sense saber ben bé, ni el que suposa la gestió d'un element patrimonial, ni els avantatges, ni els inconvenients de tot plegat.

Amb molt poc temps es produeix un procés de substitució de termes i comencem a veure com el vocabulari que fins al moment era de consuetud en el sector com tradició o cultura popular va deixant pas a "Patrimoni Cultural Immaterial". És en certa manera un canvi de marcatge i el concepte arrela i el seu ús es generalitza. Els estudiosos l'usen en els seus articles i conferències, l'administració el potencia i els festers a peu de carrer també, i moltes vegades de forma indiscriminada el que acabarà per generar en certa manera, al meu entendre, un malbaratament del mateix concepte i confusió en el seu significat i, per tant, en la seva aplicació.

Ara, aprofitant que el 14 de juny de 2022 va aprovar-se el Reial Decret 481/2022 pel qual es declara el Pessebrisme com a Manifestació Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial a l'estat espanyol i que s'està enfilant la recta final per tal que la UNESCO faci avinent la declaració del pessebrisme com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat és el moment de fer extensiu i divulgar amb precisió què és i què volem dir quan parlem de Patrimoni Cultural Immaterial

El 17 d'octubre de 2003 la Conferència General de la UNESCO va aprovar la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial. I que a partir de la seva entrada en vigor el 20 d'abril de 2006 s'està desplegant en 161 estats. La Convenció té per finalitat posar en valor el patrimoni cultural immaterial de tots els pobles del món.

La Convenció defineix en l'article 2, el patrimoni cultural immaterial com:

Els usos, les representacions, les expressions, els coneixements i les tècniques — juntament amb els instruments, els objectes, els artefactes i els espais culturals que els són inherents — que les comunitats, els grups i en alguns casos els individus reconguin com a part integrant del seu patrimoni cultural. Aquest patrimoni cultural immaterial, que es transmet d'una generació a l'altra, és recreat constantment per les comunitats i els grups en funció del seu entorn, la seva interacció amb la naturalesa i la seva història, la qual cosa els infon un sentiment d'identitat i continuïtat i contribueix, per tant, a promoure el respecte de la diversitat cultural i la creativitat humana.

Relleu de Naixement amb adoració dels pastors al Museu Episcopal de Barcelona. Autor desconegut. Foto: Núria Garcia

Com veiem el "nou concepte" ultrapassa els ja coneguts com "Patrimoni etnològic", "Cultura popular i tradicional", "folklore", etc.

La Convenció proposa, amb el propòsit de fer efectiva la salvaguarda d'aquest patrimoni, elaborar inventaris de Patrimoni Cultural Immaterial. Aquests inventaris, així com d'altres mesures de salvaguarda volen garantir la conservació i continuïtat del Patrimoni Immaterial. En aquest sentit les accions de salvaguarda més rellevants a dur a terme són la identificació, documentació, investigació, preservació, vitalització, educació, sensibilització i foment de la participació.

Una de les mesures més interessants, més enllà dels inventaris, des de la meua manera de veure-ho és el foment de la participació. L'article 15 de la Convenció ho exposa de la següent manera:

En el marc de les seves activitats de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial, cada estat part ha de mirar d'aconseguir la màxima participació possible de les comunitats, els grups i, si s'escau, els individus que creen, mantenen i transmeten aquest patrimoni i d'associar-los activament a la seva gestió.

És a dir, tot i que la convenció dóna la potestat i responsabilitat de la

gestió del Patrimoni Cultural Immaterial als estats aquesta s'ha de realitzar amb l'acord i el beneplàcit dels portadors d'aquest patrimoni i aquest punt és molt important.

Fins aquí, en aquest article, no he aprofundit en declaracions, ni llistes representatives, ni cap mena de distincions d'entrada perquè no ho considero d'un interès principal, encara que pugui semblar estrany. Sí bé estic segur que la consideració d'un element com a Patrimoni Cultural Immaterial, si la comunitat així ho vol, hauria d'aportar uns beneficis al mateix element en consideració. Per contra, no estic del tot segur que la inclusió d'un ele-

ment en la llista representativa del patrimoni cultural immaterial de la humanitat beneficiï la seva pervivència i conservació. De fet ara ja tenim experiències negatives relacionades amb aquests tipus de distincions.

Sembla una contradicció oi més si la mateixa convenció contempla i explicita que la *Llista Representativa de Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat* que:

Per donar a conèixer millor el patrimoni cultural immaterial, aconseguir que es prengui més consciència de la seva importància i afavorir formes de diàleg que respectin la diversitat cultural, el Comitè, a proposta dels estats part interessats, ha de crear, mantenir al dia i fer pública una llista representativa del patrimoni cultural immaterial de la humanitat.

Malauradament el fet de viure en un món hiperconnectat, abocat a un consum d'oci on la mobilitat i el fenomen del turisme tenen un pes important amb resultats demolidors fa que en la inclusió de nous elements en la llista esmentada es generi un efecte crida amb resultats no desitjats, com per exemple, la massificació.

És a dir, amb tot el que hem exposat fins ara és evident que la consideració de Patrimoni Cultural Immaterial d'un element té avantatges i inconvenients i que són els portadors d'aquest patrimoni que han de tenir l'habilitat per a gestionar-ho al seu favor.

A grans trets, i sense desenvolupar, els avantatges o oportunitats d'elevat un element a la categoria de Patrimoni Cultural Immaterial es resumeixen en visibilitat i reco-

neixement, salvaguarda i conservació, diàleg intercultural, i segons les estratègies d'aplicabilitat impuls econòmic.

Pel que fa als inconvenients destaquem, encara que sembli paradoxal, el risc de la pèrdua d'autenticitat de l'element patrimonialitzat espectacularitzant-lo o folkloritzant-lo. La possible mercantilització de la tradició també és un factor que cal tenir present com un factor distorsionador i que pot incidir negativament en la preservació. I és clar la dependència institucional que sol acompanyar els processos de patrimonialització i la posterior regulació poden convertir-se en disruptors del curs natural de l'element patrimonialitzat.

I finalment la pregunta del milió, qui s'empodera de tot plegat? si és la comunitat portadora res a dir, ara bé quan el Patrimoni Cultural Immaterial comença a patir apropiacions ideològiques per a construir un aparador cultural idealitzat on prima qui la té més llarga, i em refereixo a la llista d'elements, no anem bé. No vull semblar un esgarriacres però si crític pel que fa, no tant a la consideració de si un element el considerem patrimoni o no, sinó a declaracions i llistes, com ja he dit abans.

Ara que en els col·lectius que es dediquen al pessebrisme hi ha un estat anímic positiu i que s'ha treballat de valent per tal que la seva activitat i tot el que l'envolta sigui entronitzada i passi a formar part de la *Llista Representativa de Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat*, m'atreveixo a fer unes reflexions sense cap més intenció que esperonar i incentivar aquesta mirada crítica.

Primer considero que el pessebrisme, i ningú o pocs ho posaran en dubte, és una pràctica cultural extraordinària que d'entrada no li calen declaracions de cap mena. És de totes totes patrimonial. Per tant, els pessebristes com a tal han de fer el que ja fan... pessebres.

Que la inclusió del pessebrisme en la *Llista Representativa de Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat* cal encaixar-ho des d'una perspectiva d'oportunitat de futur, fins i tot de compromís, més que des d'una perspectiva de reconeixement.

Si considerem que la inclusió del pessebrisme en la llista és un reconeixement estem davant d'un procés final que no ens aportarà res, més enllà de celebracions estèrils. En canvi, si considerem que el fet d'entrar a formar part de la llista ha de ser el punt de partida d'un compromís dels portadors d'aquest patrimoni la cosa canvia i molt.

Considerar que estem davant d'una oportunitat per tal que engeguem mecanismes i mesures de salvaguarda efectives, que aprofundim generant coneixement amb tot un seguit d'eines de les que fins ara no disposàvem, inventariar els elements immaterials i els materials del pessebrisme... En definitiva, considerar-ho un punt de partida al mateix temps que un compromís pot ser la millor manera d'encarar aquest futur engrescador i fructífer on és d'esperar que la UNESCO ben aviat doni el tret de sortida.

Josep Vives, figures amb vida pròpia

Jordi Montlló Bolart

Antropòleg i pessebrista

Un cop més el Museu Arxiu de Lla-
vaneres organitza una exposició
de figures de pessebre i m'ha con-
vidat per comissariar-la. La Mostra
sota la denominació d'*Escultures
de petit format* ja compleix la seva
9a edició, convertint-se en una de
les principals iniciatives pessebrís-
tiques dins el món dels museus cal-
talans. Amb humilitat, però amb
constància, i amb una voluntat
expressa d'evolucionar. Des de
les primeres mostres col·lectives
(2007 i 2009) als retrats perso-
nals d'autors de la categoria de
Lluís Carratalà (2011), Domènec
Talarn (2013), Bartomeu Marcé
(2015), Pere Catà (2019), Salvador
Masdeu (2021), o Emili Solé (2023).

Enguany encetem una línia en
consonància amb un projecte de
recerca finançat per la Generalitat
de Catalunya. L'autor escollit és
Josep Vives i Vila, nascut a Agra-
munt (1935) però que ha desenvol-
upat el seu art pessebrístic i es-
cultòric en el marc de l'Agrupació
de Pessebristes de Castellterçol.
És un dels molts exemples de figu-
raires catalans sorgits dins l'àmbit
d'actuació d'una associació.

*Josep Vives: figures amb vida prò-
pia*, és el titular d'un article que li
dedica la periodista Griselda Gui-
terras publicat, l'any 2023, en el
diari el 9 Nou. Nosaltres l'hem tro-
bat d'allò més escaient. Esperem

que després de visitar l'exposició,
vosaltres no només també el tro-
beu escaient, sinó que us hagi
complagut i considereu que ha es-
tat un temps ben emprat.

Té un estil amb personalitat, en la
línia continuista de Josep Maria
Brull o l'actual Emili Solé, allun-
yats de les extemporànies figures
bíbliques. Modela pagesos, tra-
giners i gent del poble que et po-
dries trobar sortint de casa, a la
plaça o a l'anar a buscar el pa. Són
de tall realista, vestits a la moda
de mitjans de segle XX, que po-
drien formar part del paisatge del
Moianès. Tot i que també trobem

persones actuals amb el mòbil a la
mà, amb anorac o esquis. Tant és
així que alguns dels personatges
creats són veïns de Castellterçol i
membres de la mateixa associa-
ció. En Josep declara que busca
l'espontaneïtat en les figures i que
la ductilitat del fang li permet do-
tar-les d'expressió. Els hi aporta el
gest, les fa vives. Mai més ben dit.

Són peces fetes a palillo, de fang,
cuites en un forn elèctric que
té a casa, amb el temporitzador
espatllat i pintades a l'oli. Utilit-
za les mateixes pintures amb les
que recrea paisatges. A diferència
d'altres figuraires, pinta directa-

ment, un cop cuites, damunt el
fang, sense aplicar-hi cap capa ad-
herent impermeabilitzadora. Això
fa que el fang absorbeixi part de
la pintura i li doni aquest acabat
peculiar i característic. Com les
peces tèxtils rentades a la pedra,
que desprenen un caràcter vetust.

Amb alts i baixos, amb impedi-
ments pandèmics, administratius
o mentals, el pessebrisme perviu
a la nostra societat des de fa més
de 800 anys com un far enmig de la
boira unificadora de la globalitza-
ció gràcies al treball de centenars
de voluntaris de tota Catalunya
que dediquen el seu entusiasme
i el seu temps a fer que les festes
de Nadal siguin precisament això:
una festa.

El Museu de Lla-
vaneres participa
d'aquesta festa amb l'exposició de
Josep Vives que podeu visitar fins
el 30 de gener de 2026.

El pessebrisme amb ulls de dona

Elena Calzada

Periodista

En el taller i a les fires, ells, artistes i creadors; elles, ajudantes i venedores. Dins el pessebre, ells, Reis, pastors, peixaters; i elles, filadores, aiguaderes o rentadores. El pessebrisme, com en la majoria dels àmbits, també ha estat tradicionalment un món força masculinitzat. Amb intenció de canviar el relat, la Federació Catalana de Pessebristes va organitzar el Nadal de l'any passat l'exposició *Pessebrisme, mirades: amb ulls de dona*, al Centre d'Artesania de Catalunya, en el centre de Barcelona. La mostra reunia l'obra de quaranta artistes i artesanes d'arreu del país, amb la intenció de posar en valor el talent i l'aportació de les dones en aquest àmbit, un paper sovint poc reconegut i invisibilitzat, i a la vegada reivindicar la dimensió artística del pessebrisme.

La part central estava conformada per una quinzena de diorames, amb diverses temàtiques, estils i tècniques, tots creats per dones que participen en entitats pessebristes d'arreu de Catalunya. El conjunt presentava muntatges més tradicionals, inspirats en paisatges hebreus i amb figures més clàssiques, fins a propostes més contemporànies, situades en paisatges i en contextos més propers.

Així, entre els primers, hi havia un Naixement de **Maria Valdeoriola**

(Agrupació Pessebrista de Parets del Vallès) i dues representacions de la fugida a Egipte, de **Núria Garcia** (Pessebristes de Terrassa) i d'Elena Asensio (Pessebristes de Palau-Solità i Plegamans), en aquest cas, per mar.

Fragment de **Núria Garcia**

Entre les propostes més contemporànies, **Maite Marsiñach** i **Montserrat Massagué**, de l'Agrupació de Pessebristes de Sabadell, ubicaven la Nativitat de Jesús en un poblet lluminós d'Alsàcia. Més a prop, una obra col·lectiva dels **Pessebristes de Castellterçol** representava la mateixa escena en el monestir de Santa Maria de l'Estany, mentre que el diorama dels **Pessebristes de Tarragona** la situava sota les

arcades de Ca la Garsa, al bell mig de l'antic call jueu de la ciutat, on els personatges femenins tenien un protagonisme destacat.

Carme Carrique i **Alícia Torres** (Pessebristes de Terrassa) van decidir canviar el clàssic Naixement per una escena més quotidiana en una masia catalana en la vigília del Nadal. En la seva obra, les protagonistes són les dones: una estenent la roba, una altra amb un nadó en braços i la tercera donant menjar als animals, amb intenció de visibilitzar el treball domèstic, expliquen les seves autores. Tres figures femenines poblen la peça de les germanes **Cristina** i **Laura Nicolàs** (Pessebristes de Parets), que van optar per donar protagonisme al paisatge, amb un camí amb un marge de pedra seca.

Portant també el pessebre a temps i situacions més properes, les artistes **Fina Martínez** i **Aurora Cardona**, totes dues dels Pessebristes de Rubí, optaven per representar personatges emblemàtics de les nostres tradicions nadalenques, com el Mag Rubisenc i l'Home dels Nassos, respectivament, posant el focus en la il·lusió dels infants i la màgia del Nadal.

Per una altra banda, artistes com **Fina Martínez** i **Aurora Cardona**, totes dues dels Pessebristes

Fragment dels **Pessebristes de Castellterçol**

Fragment de **Montse Santander**

Fragment d'**Aurora Cardona**

de Rubí, optaven per representar personatges emblemàtics i quotidians de les festes de Nadal, com el Mag Rubisenc i l'Home dels Nassos, respectivament.

Una mirada diferent l'aportava **Montse Santander**, del Grup Pessebrista de Castellar del Vallès. La seva obra recreava el naixement en un estudi deshabitada d'un pintor, on la Verge, sant Josep i el nen descansen entre tubs de pintura, pots i pinzells. Tots tres combatien el fred amb una llar de foc que el pare havia pintat en una tela, en una escena que qüestionava els límits entre realitat i la seva representació. Les figures de fang blanc destacaven entre els colors intensos de la resta de l'escena, simbolitzant la puresa i la bondat.

L'exposició presentava també obres englobades en la categoria de pessebrisme social, una proposta que busca paral·lelismes entre les escenes tradicionals i les problemàtiques del món actual i que introdueix elements de denúncia social. Així, **Marta Roca de Vinyals Busquet**, dels Pessebristes de Banyoles, canviava la tradicional Sagrada Família per uns sensesostre que trobaven refugi en un edifici abandonat en mig de la neu; allà, era sant Josep qui sostenia el nen entre els braços mentre la mare pintava a les parets els Tres Reis d'Orient per al nen. De la mateixa entitat, **Remei Mestres** imaginava el Naixement en un edifici en runes destruït per les bombes d'una guerra que podria ser la d'Ucraïna o de Gaza.

A banda dels fragments, una segona part de l'exposició recollia diverses figures femenines dels pessebres modelades per dones, també en una àmplia varietat de mirades, que convidaven a repensar el pessebre en clau de gènere. Per descomptat, predominava el tema de la maternitat, amb representacions de Verges Maries amb el nen Jesús,

Fragment de **Remei Mestres**

plenes de delicadesa i sensibilitat, a vegades en contextos diferents dels habituals. Hi destacaven les obres d'artistes com **Montserrat Carratalà** (1924-2009), excel·lent figuraire i difusora del pessebrisme juntament amb el seu pare, Lluís Carratalà; **Carme Colomer** (de la nissaga dels Germans Colomer) o **Montserrat Ribes**, de Castellar del Vallès, reconeguda amb el títol de Mestra Artesana per la Generalitat l'any 2003 i que avui ven figures arreu del món. També la figura protagonista del cartell de l'exposició: la Verge donant el pit al nen, obra de **Rosa M. Bruguera**, de l'Associació de Badalona, qui reconeixia que era un tema "excepcional" que ella no havia vist mai representat.

Al seu costat, s'hi podien veure altres personatges femenins, sovint filadores (**Roser Albuixech**), cosidores (**Eva Lleixà**), rentadores (**Anna Lleonart**), aiguaderes (**Gemma Bertran, Maria Valldeoriola**) o mares amb fills i filles (**Montserrat Massagué, Anna Almirall, Glòria Guitart**). I també dones altres en rols normalment ocupats pels homes, que busquen qüestionar els estereotips: una pastora amb un xai al coll, de **Maria Teresa Oliva**, de l'Associació de Pessebristes de Barcelona; una terrissaire, en què l'autora, **Lourdes Navarrete**, dels Pessebristes de Tarragona, s'ha representat a ella mateixa treballant el fang, o una caganera d'**Aurora Cardona**.

El llistat d'autores es complementava amb els noms de **Laura Nicolàs, Carme Altayó, Alina Antonell, Teresa Miró, Imma Riera, Carme Juncà, Encarna Torelló, Carme Carbó, Maria Teresa Montull**.

La tercera i última part de l'exposició consistia amb el relat en forma d'imatges i testimonis, sobre "Les artesanes del fang, les dones invisibles de la Fira de Santa Llúcia" de Barcelona. Diversos

Figures de **Montserrat Ribes**

Figures de **Rosa Maria Bruguera i Anna Almirall**

Acte inaugural a càrrec del Sr. **Xavier Villas**, director d'Artesania Catalunya, **Ramon Albornà** i **Núria García**, president i vocal de la Federació respectivament

panells apropiaven les històries d'Aurora Mas Poquet i Maria Aurora Castellano Mas, mare i filla; de Maria Carme Farré, qui amb nou anys va començar a vendre figures a la fira; de Pepa Brasó, "La Pepa", creadora, juntament amb la seva parella, Joan Romani, d'unes figures molt personals que s'escapen dels estereotips i recorden més els ninots i personatges de còmic, i

amb les quals aconsegueixen fer arribar el pessebrisme al jovent; o de Gemma Bertran, que reproduïx en fang figures a partir dels motlles d'altres autors.

Tot plegat per retre homenatge a unes dones "emprenedores i decidides" i "hereves d'una tradició centenària". I reivindicar el seu paper sovint poc reconegut i invi-

sibilitzat però cabdal en el pessebrisme, tant en la creació com en la producció i venda i en la transmissió dels coneixements.

Els pessebres de muntanya, una tradició creixent

Francesc Villegas

President del Grup Pessebrístic de Manresa

INTRODUCCIÓ

Des de finals del segle XIX en què es van començar a crear les primeres entitats excursionistes a Catalunya, i també en totes les fundacions posteriors a inicis del segle XX, s'observa clarament en els seus Estatuts, l'estret lligam a la vocació de servei al País per mitjà sobretot del coneixement del paisatge i els seus espais naturals, també l'experimentació en diferents disciplines artístiques, o a l'avançada científica en terrenys com ara l'arqueologia, l'observació meteorològica, o la geografia física. Així, els mots *catalanista* i *científic*, figuren ja en la nomenclatura dels ideals d'algunes de les primeres entitats excursionistes com ara l'*Associació Catalanista d'Excursions Científiques*, creada a Barcelona l'any 1876 que dos anys després, s'escindiria en dues entitats diferents i que al 1890, dotze anys més tard i unides de nou, crearien el *Centre Excursionista de Catalunya*. Avui, les seccions de les entitats han canviat de com eren en el primer moment i s'han concentrat a donar resposta als nous gustos i afeccions dels amants de la muntanya, però el sentit de responsabilitat amb la Cultura i el territori del País resten intactes¹.

L'Excursionisme modern, tradició practicada ara amb utensilis d'equipatge i vestimenta ideals per aquest esport, és una forma habitual de socialitzar, compartint temps, itineraris i aventura, ja sigui individualment o en grup.

D'altra banda, l'Art de fer pessebres que té les seves arrels en el segle XIII, després de la representació humana de l'esdeveniment del Naixement del Nen Jesús a Betlem, recreada en la nit de Nadal del 1223 per Sant Francesc d'Assís en una cova de les muntanyes de Rieti, a Greccio (Itàlia), ha esdevingut també a Catalunya una forta tradició ben arrelada en la composició dels pessebres tradicionals populars de suro i molsa fets a les cases, o en els més artístics realitzats en Diorama dins una caixa de fusta i que exposen les entitats. Muntar un pessebre a casa per Nadal és una vella i bonica tradició que s'ha celebrat durant segles, i malgrat els canvis socials, continua avui encara amb la mateixa màgia.

ELS PESSEBRES A MUNTANYA

La tradició més moderna de portar pessebres als cims de les muntanyes més emblemàtiques

és també una manera de viatjar al passat recreant el fet del Naixement del Nen Jesús entremig de roques i vegetació. És al llarg dels anys cinquanta i seixanta del segle passat, quan arrela amb més fermesa l'afecció excursionista de portar un pessebre al cim d'un turó, o situar-lo en un avenc, una cova, o simplement entre les esclatxes d'una roca, el forat d'un arbre, o proper a una font o ermita. De vegades, també instal·lant-lo a l'interior d'una cova sota el mar. Un dels primers exemples fou el **Pessebre dels muntanyencs**, pujat el 1957 a les Agudes en el Montseny pels components del GELEI o *Grupo Excursionista de la España Industrial*, sota el patrocini honorífic encara del franquisme de la *Delegación Provincial del Ministerio de Información y Turismo* i de la *Federación Catalana de Montañismo*. A partir del 1963, en la seva setena edició, es va oferir de poder portar-lo les entitats.

Aquests tipus de pessebres, malgrat algunes aportacions esporàdiques de particulars o d'entitats diverses, han estat gestionats primordialment per agrupacions excursionistes i solen pujar-se col·lectivament uns dies abans de Nadal o en la mateixa nit. Alguns pessebres porten ja una tradició molt superior als 50 anys d'instal·lar-los en el mateix lloc de muntanya, molts d'ells pujats a cims ben alts i plens de neu, al desembre en dies plujosos o nevat. Fer-ne una relació seria ben difícil per la gran quantitat que d'aquests se n'instal·len tradicionalment cada any. Com a mostra, citarem els del Pedraforca, Padró dels Quatre Batlles, Puigmal, Comapedrosa, Taga, Bastiments, Costabona, Coll de Pal, Bassegoda, Comanegre, Puigsacalm, Pica d'Estats, etc. En aquests llocs més altívols, s'hi solen muntar pessebres molt ben executats artísticament i amb un acabat molt polit per evitar que es facin malbé degut a les inclemències del temps hivernal, sovint són de ferro.

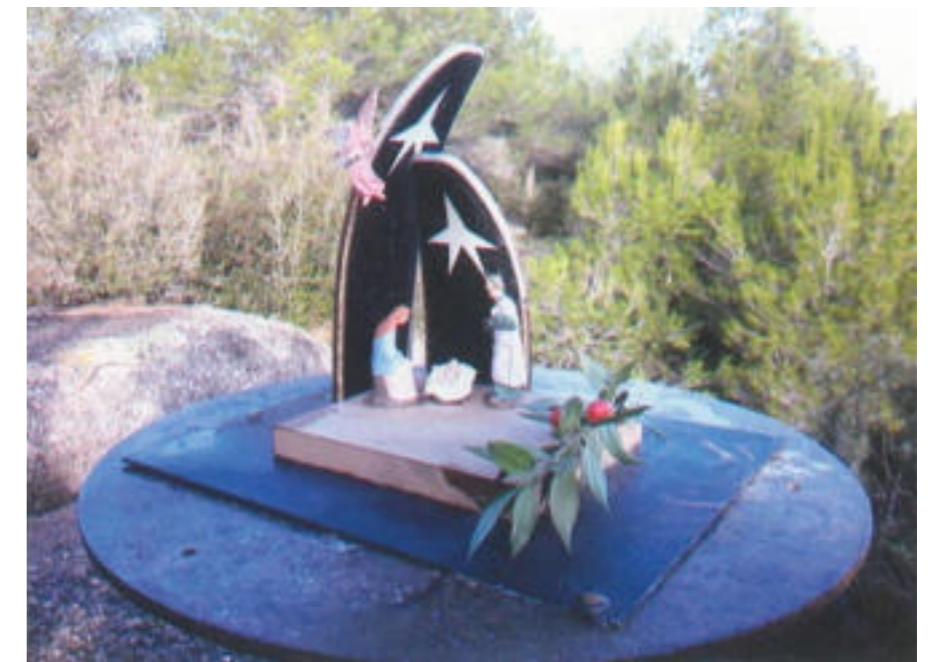
En espais naturals menys abruptes, com ara Montserrat, Sant Llo-

renç del Munt, i altres on tot l'any hi caminen moltes persones, en els darrers anys hi ha proliferat durant el cicle dels dies nadalencs, primordialment una munió de pessebres ben camperols, la majoria senzills d'execució, degut a la precarietat del lloc on es planten. Són mostres efímeres fetes amb figuretes també molt senzilles en previsió d'una destrossa o robatori (plastilina, plàstic, fusta o fang sense coure). El 1976, en una entrevista al president de la Federació Catalana de Muntanyisme, Francesc Martínez Masó, aquest deia al diari *Solidaritat Nacional* que s'instal·laven més de 100 pessebres de muntanya al nostre país. Actualment, en un any, sols a Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac se'n poden trobar també prop d'un centenar².

Algunes de les entitats, abans de pujar el seu pessebre a la muntanya, el porten a beneir a la missa del gall que es celebra la nit de Nadal a les parròquies del lloc o a santuaris propers. Com a exemples entre molts altres, el de l'UEC

de Campdevàrol, que aquest any en farà 63 que es puja al cim del Costa Pubilla en el Montgrony, beneint-lo primer a la missa de la parròquia de sant Cristòfol del poble. També enguany farà 62 anys que es beneeix al Santuari de Joncadella, temple de la Patrona del Pla de Bages, el pessebre que els components del manresà *Centre Excursionista de la Comarca de Bages*, puguen al cim del Collbaix³.

Una altra variant documentada és la plantada del pessebre que es fa des de 1971 cada diumenge anterior al Nadal a l'entorn de l'ermita romànica de Sant Mateu, a la Serralada del Litoral, a la comarca del Maresme. En són el motor d'aquesta activitat els Amics de l'Art Pessebrístic. Des de 1999 el pessebre és pujat a peu des de Premià de Mar, custodiat pels anomenats Caminants de matinada, i un cop a dalt, abans dels actes socials, es celebra una missa davant l'ermita. És l'ofrena col·lectiva de la població i la comunitat propera al patró del santuari⁴.

Pessebre 2012 del CECB, al cim de Collbaix (Bages)

BIBLIOGRAFIA

1. Llibre: *Cent anys de Cultura i Esport. Centre Excursionista de la Comarca de Bages*, Emili Martínez i Francesc Villegas, Manresa, 2008.

BIBLIOGRAFIA

2. Enllaç d'internet: *Mig segle de pessebres*, o llibre *32 itineraris pessebristes. Sortides per visitar pessebres de muntanya*. Dany Gascón i Miquel Angel Montero.

3. Llibre: *De Joncadella a Collbaix. 50 anys de pessebres del Centre Excursionista de la Comarca de Bages*, Manresa, 2019.

4. Llibre: *Els camins del pessebre. Can Gallellí 1971 - Sant Mateu 2014*, Jordi Montlló, Premià de Mar, 2014.

També el *Club Excursionista Piri-naic*, sota el lema **Les joies del romànic**, elabora cada any un pessebre reproduint l'escena del Naixement a l'interior de la maqueta d'una de les més de tres mil esglésies romàniques documentades a Catalunya. La reproducció d'aquest 2025 serà la cinquantesena vegada que es porta al seu lloc de muntanya.

Aquesta activitat de pujar pessebres a la muntanya comporta que artesans de la fusta o del ferro, gent manyosa d'ofici, hagin fet pessebres ben reeixits, la majoria amb l'escena sola del Naixement tenint en compte que han d'estar setmanes a la intempèrie sota les inclemències del fred hivernal. A la majoria de llocs, hi sol haver fulls de bloc o llibretes per tal de recollir les impressions i la signatura dels visitants. La retirada dels pessebres, caldria fer-la com a màxim abans d'arribar el febrer, però malgrat això, molts dels instal·lats queden durant mesos en el lloc, i a vegades, ni es pugen mai a recollir.

En ocasions, algunes entitats organitzen al voltant dels pessebres més coneguts o freqüentats, activitats diverses de tipus cultural que solen ser molt ben acollides i participades, com ara el cant de Nades fent-hi arribar una coral en un dia concret. És la idea de compartir un temps, el del Nadal, un espai, la Natura, amb uns anhels de moltes ganes de socialitzar en aquelles dates sempre tant entranables i familiars.

La dada de les visites als pessebres exposats a les ciutats per les entitats catalanes federades durant el cicle del Nadal 2024, fou de 780.000 persones. Es desconeix però la cifra d'excursionistes que visiten els pessebres exposats a muntanya, malgrat que s'estima també molt alta.

Sovint, les entitats han mostrat en exposicions la diversitat dels pessebres exposats a muntanya al llarg dels anys. Pel centenari de l'Excursionisme Català (1876-1976), la *Federació Catalana de Muntanyisme* va organitzar a Barcelona, entre el desembre de 1975 i el gener de 1976, l'**Exposició als cims de Catalunya** on es recullen els testimonis fotogràfics de l'activitat de vint-i-vuit entitats excursionistes que feien pessebres a les muntanyes del nostre País. Una altra de les diferents i variades mostres presentades sobre aquests tipus de pessebres a Catalunya fou l'**Exposició de pes-**

sebres de Muntanya. XXV anys de pessebres al Balandrau, oferta al públic entre el desembre de 1988 i gener de 1989 per la Secció de Muntanya del Dinàmic Club a l'espai de la Fundació Caixa de Barcelona.

Contràriament al que s'ha fet fins ara d'escassa divulgació de fotografies i escrits de les exposicions de pessebres a les ciutats, dels de muntanya hi solen haver força notícies en els diaris locals i sobretot en els butlletins de les entitats, un fet que permetria refer la llarga història d'aquesta activitat anual que, amb els anys, ha esdevingut de molt gaudir i tradició per a moltes persones. Posar un pessebre a la muntanya i poder-lo pujar a visitar, és de ben segur, l'activitat social més important de l'any per a molts excursionistes. I és que encara avui, malgrat que vivim unes festes de Nadal i Reis marcades per la febre del consum i el neguit, mantenir la tradició del pessebre a casa o a la muntanya és un acte de retrobament amb nosaltres mateixos i un pont a la innocència perduda.

40 anys de la fundació de la Federació Catalana de Pessebristes

Jordi Simó i Sanahuja

Pessebrista terrassenc signant de l'acta fundacional

Aquesta és la transcripció de la glosa realitzada per en Jordi Simó en l'acte institucional celebrat durant el transcurs de la 53a Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears a Barcelona, el 5 d'octubre de 2025.

Bon dia,

Sr. Ramon Albornà, *President de la Federació Catalana de Pessebristes*, Sr. Albert Català, *President de l'UN-FOE-PRAE*, Sra. Maria Antònia Martorell, *Presidenta de la Federación Española de Belenistas*, amics i amigues pessebristes.

Fa uns mesos, en Ramon Albornà em va proposar que fes aquesta glosa en el marc de la 53a Trobada de Pessebristes de Catalunya. Al principi vaig dubtar. Tot i ser un

dels signants dels estatuts fundacionals, em quedava lluny el record d'aquells dies. Però parlar-ne amb amics, recordar aquells moments i la il·lusió que ens va unir, em van animar a acceptar-ho.

Quan ens situem a finals dels anys seixanta i inicis dels setanta, veiem un moviment pessebrista molt actiu: prop de 60 agrupacions i associacions, amb pessebristes de gran prestigi que marcaven tendència i feien escola. D'aquelles trobades informals i

converses sobre el pessebre i els seus reptes, en va sorgir la idea de les **Trobades de Pessebristes de Catalunya**, que s'iniciaren l'any 1969. En aquestes trobades, més enllà dels actes protocol·laris, hi havia sempre ponències i debats sobre temes pessebrístics. A poc a poc, d'aquest esperit de reflexió i convivència en va néixer la voluntat d'agrupar-se.

L'any 1978, a Terrassa, amb motiu de la **Primera Jornada d'Estudis Pessebristes** celebrada al Club

Egara, es començà a parlar formalment de la necessitat d'un secretariat comú. Hi van participar representants de Vic, Barcelona, Sabadell, Lleida, Castellar del Vallès, Sant Feliu de Llobregat i Terrassa. Es van presentar ponències sobre les trobades catalanes, els congressos estatals i els internacionals, i també sobre temes com l'expansió del pessebrisme, la promoció local, el paper de la joventut, la glosa del pessebre català o la influència del pessebrisme en la societat. Al final de la jornada es va proposar la creació d'un secretariat, però aquell projecte va quedar adormit uns anys.

Amb l'arribada dels ajuntaments democràtics, les entitats van veure la necessitat d'una **personalitat jurídica** per poder obrir comptes bancaris, optar a subvencions i dialogar amb les institucions. L'any 1983, en Jordi Pi de Terrassa va reprendre el tema i les converses s'ampliaren a més associacions. Paral·lelament, en Joan Mestres i d'altres mantenien

contactes amb la Generalitat per impulsar un museu del pessebre, però l'administració va deixar clar que calia una entitat jurídica forta. Tot això va ser determinant per avançar cap a la constitució de la Federació.

El 1984 es creà una comissió gestora amb representants de Castellar, Lleida, Mataró, Sabadell, Sant Feliu, Sant Joan Despí, Terrassa i Vic, a la qual després s'hi afegiren Barcelona i Ripollet. Es debatí sobre el model d'estatuts, inspirant-se en altres països com Itàlia, on hi havia una associació nacional amb delegacions locals. També es discutí el nom: alguns defensaven "**Federació Catalana d'Agrupacions Pessebristes**", però finalment es va optar per "Federació Catalana de Pessebristes", que és el que s'ha consolidat.

El 18 de juliol de 1985, en una reunió a Sabadell, es va signar l'acta fundacional. L'any següent, en el decurs de la Trobada de Girona, es proclamà oficialment la Federació

i es constituí la primera Junta Executiva, amb en **Joan Farell i Domingo** com a primer president. Es va començar amb 14 associacions, i amb els anys el nombre ha anat creixent fins a arribar avui a **69 entitats federades**, d'arreu de Catalunya i també de les Illes Balears.

Des d'aleshores, la Federació ha estat motor i punt de trobada:

- Ha coordinat trobades i exposicions bianuals.
  - Ha editat publicacions com el *Full Informatiu*, els retallables i la revista *Naixement*.
  - Ha posat en marxa activitats singulars com les **Mostres d'Altres Pessebres**, el **Working progress** i exposicions com **Fragments i Mirades**.
  - Ha creat i mantingut la pàgina web amb tota la informació històrica i actual del nostre moviment.
- També ha sabut adaptar-se als temps difícils. La **pandèmia de la COVID-19** va obligar a suspendre activitats presencials, però la Fe-

deració va reaccionar ràpidament amb trobades telemàtiques i formats virtuals, demostrant capacitat de resiliència i innovació.

A més, la Federació ha tingut un paper actiu dins la cultura del país: forma part del **Consell de l'Associacionisme de la Generalitat** i de l'**Ens de l'Associacionisme Cultural**, donant rellevància a les associacions en els seus municipis i al conjunt de Catalunya, i guanyant visibilitat davant les administracions.

Aquestes quatre dècades han estat plenes de moments significatius.

- L'any **2010**, en el 25è aniversari, es van organitzar conferències, tallers pràctics sobre tècniques de construcció, pintura, il·luminació, modelatge i efectes especials, així com actes a Montserrat i a la Sa-

grada Família. També l'exposició al Museu etnològic de Barcelona, **Figures de pessebre. Grans mestres catalans**.

- El **2013** es commemoraren els **150 anys del pessebrisme associatiu a Catalunya**, recordant la creació el 1863 de l'Associació de Pessebristes de Barcelona, la primera del món. Es van organitzar exposicions i un Simposi Internacional a Sitges.
- El **2023** vam viure la gran celebració dels **800 anys del primer pessebre de Sant Francesc a Greccio**, amb exposicions a Barcelona i la participació en el Congrés Internacional *Franciscus 1223-2023* de la UN-FOE-PRAE, celebrat a Sevilla.

Són moltes les activitats que hem fet i en què hem participat, i moltes d'elles les coneixeu perquè hi heu col·laborat directament.

Avui, en celebrar **40 anys de la Federació**, podem mirar enrere amb orgull i agraïment: aquells pessebristes que van decidir agrupar-se estarien sorpresos i meravellats de veure fins on ha arribat la seva idea. La Federació és avui una entitat consolidada i dinàmica, que preservant la tradició impulsa el pessebrisme cap al futur, com a expressió artística, cultural, popular i també espiritual.

Per molts anys més! Felicitats a la junta, a les entitats federades i a tots els pessebristes que en formem part.

Moltes gràcies.

Foto de grup amb els Presidents de les entitats federades presents a la Trobada

Els Reis. Il·lusió i màgia al pessebre

Antoni Dorda i Ventura

Pessebrista de Mataró

En els nostres pessebres hi destaquen, per la seva vistositat, les figures dels Reis d'Orient.

Els evangelis no en donen massa detalls (ni quants són, ni com es diuen, ni tan sols que siguin reis...), però la tradició els ha anat definint: són tres (tres foren les ofrenes que portaren a Jesús: or, encens i mirra); es diuen Melcior, Gaspar i Baltasar; simbolitzarien el curs del Sol (albada, dia i nit: d'aquí el blanc, el ros i el negre); representen els tres estadis de la vida (joventut, maduresa i vellesa); o, també, personificarien els tres continents coneguts a l'edat mitjana (Europa, Àsia i Àfrica).

Seguint la tradició, els artesans i artistes del pessebre han fet bellíssimes creacions. És en les figures dels Reis on els artistes han arribat més lluny en la seva expressivitat. Pells d'ermíni, daurats, teles fastuoses, camells, cavalls i elefants... Certament, els Reis permeten portar al límit la imaginació i la creativitat dels nostres figuraires.

Domènec Talarn, Salvador Masdéu, Josep Marcé, Martí Castells, Lluís Carratalà, Daniel José Pons o Enrique Villagrasa, entre molts altres, han fet creacions extraordinàries tot representant els Reis d'Orient.

Elefant, Lluís Carratalà i Vila, *La nit de Reis*, Associació de Pessebristes de Mataró

Els Reis, al pessebre, els trobem en camí o bé adorant. La tradició mana que els Reis en camí cada dia s'apropin a la cova, i hi arribin el dia 6 de gener. Són figures amb vida pròpia que fan les delícies dels més menuts de les llars.

Guiant els Reis hi trobem l'Estel, un element que no pot faltar al pessebre; en alguns pessebres l'Estel i els Reis es van movent plegats, i l'Estel es situa damunt la cova el mateix dia de Reis. Un element indispensable de la màgia del pessebre.

Les ofrenes, els regals... i el carbó

Per tothom és ben conegut, que els Reis d'Orient portaren tres presents a Jesús: or, encens i mirra. Són tres **ofrenes** ben significades, ja que cada una d'elles té un simbolisme ben concret.

En temps antics l'or, ofert per Melcior, era un regal per a Reis i simbolitzava el poder i riquesa. En entregar-li com a present, el reconeixien com a Rei de Reis. L'encens, ofert per Gaspar, pròdigament utilitzat en rituals, representa la divinitat de Jesús, ja que en ser cremat ascendeix al cel, simbolitzant l'apropament a Déu. I la mirra oferta per Baltasar, s'utilitzava en el procés d'embalsamar cossos, i simbolitzava la seva condició d'home.

Seguint aquell exemple, encara avui els Reis porten regals. És per això que els infants esperen, cada any, l'arribada dels Reis. Dels Reis carregats d'il·lusions.

No hem d'oblidar, però, que els Reis també porten **carbó**. Ningú sap del cert a quin dels tres Reis d'Orient rau la responsabilitat de deixar carbó als nens i nenes que no s'han portat prou tot bé durant l'any, o el que, a tall d'alerta, deixa carbó de sucre als bons minyons

Melcior, Salvador Masdéu i Freixenet, *Reis Adorant*, Associació de Pessebristes de Barcelona

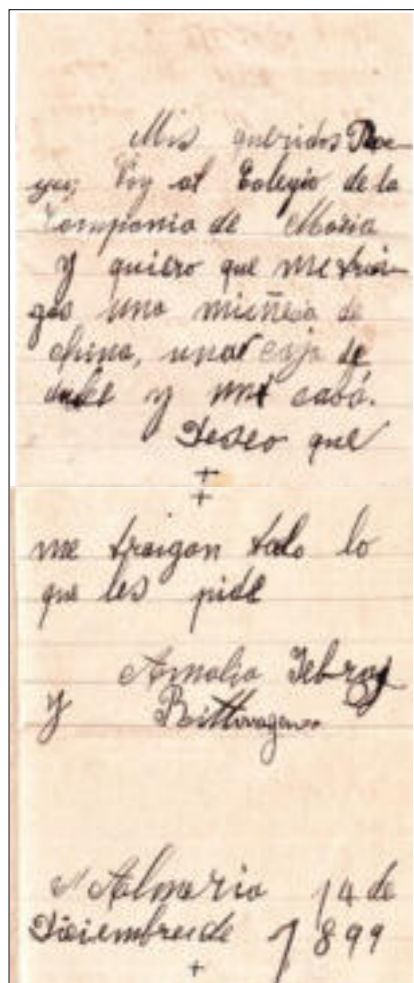
per a recordar-los-hi, dolçament, que no deixin de ser-ho. En alguna contrada es diu que és Baltasar, i en altres llocs que el responsable és un patge Reial de nom "En Carbonet", que vigila el comportament dels infants durant tot l'any i n'informa els Reis.

Sigui com sigui, els Reis porten aquells regals que els infants els demanen. L'origen de les **cartes** als Reis d'Orient es remunta al segle XIX, principalment escrites per nens i nenes de cases benestants, ja que eren les úniques famílies

que podien complir amb els desitjos dels infants.

A les cases de les famílies més humils, els Reis amb prou feines deixaven una taronja, un grapat de figues seques o una paperina d'anissos.

Ja a la dècada dels anys 50 del segle XX, i donada la millora del nivell de vida de les famílies, es va popularitzar el costum d'escriure'n.

Carta de la nena Amalia Yebra Rittwaquen d'Almeria, escrita el 14 de desembre de 1899. És la carta adreçada als Reis més antiga conservada a Espanya. Pertanyent a una família molt acabada de l'època, demana: "Una muñeca de china, una caja de dulces y un cabás". Museo de la Escritura Popular del Terque 1899. Almeria

I les joguines

Els infants esperen amb delit els regals de la Nit de Reis. I, d'aquests, els regals més desitjats són les joguines.

A Mataró la indústria *Juguets Borràs* va ser proveïdora dels Reis d'Orient. La fàbrica estava situada entre els carrers de Sant Agustí i de Jaume Balmes i va ser creada per Agàpit Borràs i Pedemonte l'any 1894. Són molt coneguts els frares de cartó que pronostiquen el temps, sorgits de la fàbrica Borràs. Els seus articles constitueixen tot un bloc clàssic en el mercat de joguines. Els més populars són Màgia Borràs –creat l'any 1930– i el joc de construcció Tente. Altres

articles de la marca mataronina són la pissarra Telesketch, Cluedo i Atmosfear.

I els infants no només juguen amb les joguines... també juguen amb el pessebre. Potser per això modernament diversos fabricants de joguines han fet figures per al pessebre.

Les figures de pessebre ens remeten a la nostra infantesa. I les que representen els Reis d'Orient ens apropen a somnis i il·lusions. Són la millor expressió de la màgia i la il·lusió del pessebre.

I el Tió!

L'origen del Tió prové de remotes tradicions rurals, d'arrels precristianes. Molt possiblement vinculades a ritus pagans relacionats amb la fertilitat de la terra i l'arribada del solstici d'hivern.

El tronc ve a simbolitzar la vida i l'escalf. Durant el solstici es cremava un tronc gran a les llars. Aquesta tradició va fusionar-se amb la cristiana de la celebració del Nadal.

Amb el temps es va transformar en un tronc que regalava llaminadures als més menuts, que amb joia el colpejaven al ritme de cançons, sense ànim de fer-li cap mal.

Avui dia, troncs amb una cara dibuixada i que vesteixen barretina i manta, fan les delícies dels infants la Nit de Nadal, en una tradició pròpia que competeix amb la forana del Pare Noel. I que alguns artistes han convertit en figures de pessebre.

La Fundació Iluro de Mataró eleva les figures de pessebre a objectes d'art

Per tercer any consecutiu, la Fundació Iluro de Mataró, entitat de reconegut prestigi en la difusió

de l'art i la cultura, renova el seu compromís en la promoció de les figures de pessebre, valorant-les com a objectes de gran interès cultural, artístic i etnològic.

És bo, en un moment en què, en alguns ambients, sembla que fer el pessebre sigui un tema de segona fila, una entitat del renom de la Fundació Iluro de Mataró aposti a iniciativa pròpia per la promoció d'aquest art de tanta vàlua a Catalunya. Visitar l'exposició ha esdevingut una nova tradició a la ciutat. I això, hem de dir-ho, ha estat gràcies a la suma dels esforços d'entitats públiques i privades, i a la generositat de col·leccionistes d'arreu que han permès bastir unes exposicions molt lluïdes i d'èxit entre el públic.

Conèixer la creativitat que s'amaga a l'escultura pessebrista i llurs artistes i artesans, buscant un relat a cada exposició. Els Reis, les cartes, les ofrenes, el carbó, l'Estel, el tió, les joguines... Una exposició amb missatge: valorar el magnífic patrimoni etnològic que té el nostre país en format de petites escultures i en la tradició que les agombola.

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

EXPOSICIÓ

ELS REIS. IL·LUSIÓ I MÀGIA AL PESSEBRE

INAUGURACIÓ

dia 28 de novembre, a les 20 h

L'exposició estarà oberta fins al dia 8 de febrer de 2026

Tancat els dies festius
25 i 26 de desembre, 1 i 6 de gener
Vigílies festius només horari de matí de les 11:30 a les 13:30 h

Ateneu La Riera 92, Carrer de Bonaire, 3
08301 MATARÓ

Entrevista al Dr. Pere Catà

Jordi Condal

Pessebrista i figuraire

BIOGRAFIA

El Doctor Pere Catà i Vidal va néixer a Sant Pol de Mar el 1937 i per motius de feina del seu pare es va traslladar als 4 anys a Barcelona. Degut a una malaltia no va anar a escola fins als sis anys. Durant aquests anys, i degut al seu estat delicat de salut, un oncle del seu pare li va fer classes a casa ja que era mestre, tot i que exercia de comptable. Allà se li va inculcar l'hàbit, i la dèria pels llibres i la lectura.

Va fer el Batxillerat de 7 anys als Maristes on va estudiar llatí i grec. En aquesta època va poder conèixer l'escultor Flotats degut al parentiu familiar entre ell i la seva mare. De les visites al seu taller en va néixer l'interès i la passió pel treball en fang. El mateix Flotats li va proposar al seu pare que vingués a treballar amb ell per aprendre l'ofici, però el seu pare va declinar-ho.

Tot i no venir d'una família de metges va estudiar medicina i, durant la carrera, va entrar a la càtedra d'anatomia on es demanaven alumnes amb nocions de dibuix i escultura.

Durant la seva vida professional va treballar a la clínica del doctor Breton i després, com a traumatòleg, en un mútua d'accidents de treball. Una vegada jubilat va començar a desenvolupar la seva faceta com a figuraire i pessebrista. A més a més, ha sigut un gran coneixedor i amic dels figuraires i pessebristes de principis del segle XX i ha elaborat un extens arxiu amb temàtica nadalenca i pessebrista coneguda com a Arxiu Catà.

Avui tenim el plaer de conversar amb el senyor Pere Catà, ell mateix ens explica que tot i que tothom li digui doctor l'ofici de metge és dels pocs on se t'anomena doctor sense necessàriament haver-te doctorat.

Ens rep en una saleta de casa seva farcida de les seves dues grans passions, el pessebrisme i la lectura i el coneixement. Damunt de la taula hi té diversos llibres que està llegint, però ens destaca que ell considera que

n'hi ha tres que tothom hauria de tenir a casa, d'una banda, la Bíblia, no com a article de fe sinó com a oasi de coneixement, el Quixot, i els assajos de Montaigne com a pautes de comportament. El Dr. Catà és un ferm defensor d'un coneixement i uns estudis transversals entre ciències i lletres. Considera un gran error haver dividit l'ensenyament en dues branques excloents. L'ensenyament clàssic donava una visió àmplia de la cultura i, en canvi, avui dia, separats entre

ciències i lletres, els estudiants reben un ensenyament incomplet. S'és massa permissiu amb les errades ortogràfiques i el nivell educatiu ha caigut en picat, no hi ha cultura. Quan jo estudiava, una falta d'ortografia no era un suspens, sinó que comptava com a no presentat.

Ens ensenya també el pessebre d'enguany, que ja té acabat i les vitrines on hi guarda les figures fetes per ell i les figures del seu figuraire predilecte, en Daniel José.

Com va començar en el món del pessebrisme?

Vaig començar de gran, quan em vaig jubilar. Sempre m'havia agradat el pessebrisme i les figures, les quals havia anat comprar a diferents figuraires. El pare sempre havia fet pessebre de suro i molsa a casa, d'aquells que es fan en una tarda, i a mi el pessebre sempre m'havia agradat molt.

Expliqui'm què és l'arxiu Catà i com va sorgir la idea?

Des de sempre he anant recopiant coses sobre el Nadal, retalls de diari, fotografies que feia jo, revistes, fotocòpies, làmines, etc.. i les havia anat guardant i arxivant. A més a més, durant un temps vaig ser vicesecretari a l'Associació de pessebristes de Barcelona amb el Sr. Costa i allà vaig fotocopiar alguns documents històrics que trobava interessants i també els vaig incloure a l'arxiu. Un dia l'Enric Benavent, del Col·lectiu del Bou i la Mula, em va dir que aquell arxiu tenia molt valor així que el vaig regalar al col·lectiu ja que jo no n'hagués fet res i els meus fills tampoc el volien.

Al llarg de la seva vida ha conegut molts figuraires i pessebristes. Quins noms li vénen al cap i què ens en podria dir pels que no els hem conegut?

En Lluís Carratalà* va ser l'únic mestre que he tingut. Em va ensenyar les normes bàsiques per fer figures i pintar i va ser un model per a mi. Era una persona molt humana, molt culta, tot i que no tenia carrera, i molt amant de les tradicions i del teatre. Com sabeu va ser funcionari i això va fer que tingués les tardes lliures i les pogués aprofitar per fer figures.

A en Carratalà el vaig conèixer ja exercint de metge ja que un pacient me'n va parlar i em vaig presentar a casa seva i així va començar l'amistat. Molts dies sortint de la mútua me n'anava a casa seva i em passava hores mirant i aprenent com treballava. Sovint els portava una rajola de xocolata, per a la Montserrat, que era molt llaminera.

Tot i que no era pas el seu metge de capçalera, es pot dir que era metge amic, els prenia la pressió, coses així... Alguna vegada li havia fet una recepta d'estranguis per al Lluís... Amic també amb en Jordi

Pi*, pessebrista de Terrassa i farmacèutic, molt amic també dels Carratalà i molt bona persona.

Recordo molt una anècdota de quan era petit, doncs un dia la meva mare em va donar dues pessetes per anar a la fira de Santa Llúcia. Allà, passant per la parada dels Carratalà em vaig enamorar d'un pastor de 9 cm. Li vaig demanar al Sr. Carratalà quant valia i em va dir 5 pessetes. Li vaig preguntar aviam si acceptaria una pesseta per reservar-me-la i si li podria anar pagant a terminis. Ell em va mirar i em va dir, mira nano, dona'm la pesseta i ja et pots endur la figura i no cal que em donis res més! En Lluís era molt bon home!

També vaig tenir molta amistat amb la família Muns, sobretot en Manel i l'Andrés. Tenien un estil més modest que en Castells, Carratalà i els seus coetanis. En Manel Muns* feia pintar les seves figures al seu fill, l'Andrés*, i no en sabia gaire de pintar. L'Andrés per cert va morir per inanició ja que no menjava, just l'endemà de jubilar-se.

Haig de dir, però, que jo estava enamorat de les figures del Daniel. En Daniel Jose Ursueguía*, el pare (guàrdia d'assalt en temps de la República) era una persona amb molta habilitat que va començar a fer figures (aviram) amb els motlles del seu sogre (Prat o Prats, crec que es deia). De tota manera, el pare Daniel no modelava cap figura, tot ho feia el noi. El seu fill, però, en Daniel José Pons*, va ser qui va modelar

totes les figures humanes i els models que feia servir el pare. En Daniel pare no tenia estudis artístics, però el fill sí, va anar molts anys a una acadèmia, de totes maneres, ja ho portava a l'ànima. En Daniel José fill era un bohemí però, per a mi, és el millor escultor de figures que ha existit mai. Els trofeus esportius que va fer durant l'època que va treballar pels Lecha eren espectaculars.

Vaig tenir molta amistat també amb en Ferràndiz* que havia dibuixat moltes postals de Nadal. Em va regalar i dedicar un llibre d'una col·lecció que al final no va poder completar. Cal dir que igual que en Josep Llimona* tenia més gent al taller que treballaven per ells, en el cas del Ferràndiz tenia una dibuixant molt bona. En el cas d'en Josep Llimona tenia en Carratalà, entre d'altres. Si aneu a la catedral de Barcelona, al claustre, hi ha un sant sepulcre, on una de les figures dretes és pràcticament feta d'en Carratalà.

Com va començar el seu interès per modelar figures de pessebre?

Als 60 anys vaig modelar un corb com a complement per una disfressa per a la meua filla. Al fer això em vaig preguntar què passaria si fes figures i em vaig posar a modelar. Vaig començar completant alguns jocs de pessebres que ja tenia del Daniel o del Castells i així vaig anar fent.

Quan em vaig jubilar, però, va ser quan vaig començar a produir-ne més, però no n'he venut mai cap ni he cobrat per cap figura de les que he fet. Tot ho he donat a l'Associació de Mataró, Barcelona i a alguns amics. Haig de dir també que no tinc escola, el que vaig aprendre a can Carratalà i prou.

Molts pessebristes valoren de vostè l'anatomia de les seves figures, segueix làmines per fer-les o ho té al cap?

Ho tinc al cap, però atenció! Jo no faig com el que deia Monet d'en Miquel Àngel, que es treia músculs, inexistents, de la butxaca per fer més espectaculars les seves figures!

Les seves figures tenen un aire i un estil molt propis...

Jo tenia un amic psiquiatra que em deia que les meves figures reflectien angoixa i patiment i això és, segurament, degut al meu caràcter. Doncs sí, sóc patidor, i pot ser que vingui d'aquí aquest estil? A vegades penso que les meves figures potser són massa expressives, exagerades.

Quins materials i tècniques utilitza?

Com li he dit, en Lluís Carratalà va ser el meu mestre i per tant modelo en fang i pinto a l'oli com vaig veure que ho feia ell. L'oli et permet moltes coses. Pots fer sfumatos, clars i foscos i matisos fantàstics. Fins i tot les eines me les vaig fer com les seves, donant forma als boxets de fer punta de coixí de la meua dona.

Durant anys ha sigut el professor del curset de figures de l'Associació de Pessebristes de Barcelona, com va sorgir aquesta iniciativa?

El president de Barcelona, en Josep Porta, em va trucar i m'ho

va proposar i vaig acceptar. Durant aquests anys han passat força alumnes i fins i tot alguns, com en Cinto, segueixen el meu estil i sistema de fer figures.

Quan va començar a fer pessebres?

A casa sempre havíem fet pessebre, el meu pare en feia de suro i molsa i jo doncs sempre he tingut deliri pel pessebre.

Mentre treballava no tenia temps entre la feina i la família, però quan em vaig jubilar vaig anar a l'Associació de Barcelona, allà vaig conèixer l'Agustí Térmens. El meu primer pessebre va ser un desastre però, poc a poc, en vaig anar aprenent. Per tant, vaig començar de gran, passats els 60 anys, i m'he considerat sempre un pessebrista modest i aficionat.

Segueixo les tècniques clàssiques, faig servir guix a sobre del poliestirè, cola de conill com a tapaporus i pinto a l'oli. Per cert, saben per què es diu cola de conill? Un dels mutualistes que teníem a la mútua on jo treballava era justament l'empresa de lleixiu "Conejo". Resulta que en aquella època,

a part de fer aquest famós producte, també elaboraven cola a partir dels detritus de l'escorxador, tot i que actualment es fa de síntesi. Aquesta cola la venien seca amb unes planxes on hi havia en relleu el símbol del conill que representava la marca comercial, i per això se la coneixia com a la cola del conill.

Han de pensar que jo ja tinc una edat, amb 88 quan vaig a encomanar un llibre i em diuen que m'avisaran per WhatsApp sovint m'enfado perquè jo d'això no en tinc!

Quan jo tenia uns 4 anys la Falange va venir a casa perquè el pare estava subscrit a la Bernat Metge i com que estaven escrits en català se'ls van endur tots. He viscut temps molt dolents, l'època de la dictadura que no torni.

Vostè és creient?

Si, sóc creient i agnòstic. L'agnosticisme no és ateïsmo, que nega l'existència de Déu, sinó que és la negació del seu coneixement. Sant Agustí diu que si Déu és com tu creus, penses i t'imagines ja no

és Déu. Per tant, per mi Déu és inimaginable. Jo sóc creient a la meua manera, i respectant les creences de tothom.

I com ho trasllada això al pessebrisme que és un fet religiós?

Jo visc el pessebre des d'un punt de vista tradicional i de cultura popular.

Per acabar, el Dr. Catà vol donar les gràcies a dues persones. En primer lloc a la seva dona Concep-

ció Moya "la Conxita", per aguantar la pols del fang i la pudor de les pintures a casa.

En segon lloc, a en Toni Pruna, per coure-li les figures molt bé i durant tants d'anys.

Una estona ben agradable en què hem compartit amb franquesa i bon humor els records i coneixements del Dr. Catà. Ha estat una conversa afable i desordenada, molt propera, entre persones que comparteixen l'amor pels pes-

sebres, d'aquelles que et deixen bon gust de boca. Modest "sobretot, no em sobrevalorin", educat, il·lustrat, encantador, murri i irònic, intel·ligent i culte.

Una delícia de conversa.

AGRAÏMENTS

Moltíssimes gràcies a en Pere Catà per rebre'ns i també a en Toni Pruna, que ens ha facilitat aquesta trobada. Gràcies també a en Joan Cortada i la Núria Garcia per la seva col·laboració fent les fotos i les correccions d'aquesta entrevista.

NOTES:

- Lluís Carratalà i Vila** (Gràcia, Barcelona 1 de desembre de 1895 - Barcelona, 5 de juny de 1991)
Fou aprenent de l'escultor Josep Llimona i, després, imatger als grans tallers de Claudi Rius. Tanmateix, es va interessar més per les figures de pessebre tradicionals que recreen el món rural català dels segles XVIII i XIX. Carratalà admirava molt l'obra de Salvador Masdeu. Va poder adquirir una bona part dels seus motlles quan va morir i els utilitzava sobretot per fer animals de complement; també reproduïa algunes figures. Les figures de Masdeu són de tipologia clàssica pel que fa als personatges del Naixement i de tipologia hebraica pel que fa als pastors. Va ser el primer escultor de figures de pessebre que va representar els personatges de la Sagrada Família vestits amb indumentària catalana. Compongué tota classe de figures de la infància de Jesús així com les més conegudes escenes del costumari nadalenc català.
El 1949 prengué part en l'Exposició d'Art Modern Pessebrístic organitzada pel Foment de les Arts Decoratives de Barcelona, i des d'aleshores ha estat una de les persones més destacades de l'Associació de Pessebristes de Barcelona, a la que entrà el 1941 de la mà de Josep Maria Garrut i Romà. El 1988 va rebre la Creu de Sant Jordi com a degà dels pessebristes i mestre d'artesans. La seva filla Montserrat Carratalà i Molleví continuà la seva obra fins a la seva mort.
- Jordi Pi i Vila** (Santpedor, 3 de març de 1928, Matadepera, 23 d'octubre del 2003)
Farmacèutic de professió, pessebrista terrassenc de renom pel seu mestratge a l'hora de fer diorames d'escaiola, de petit format, pintats a l'oli. Va fer escola a l'Agrupació de pessebristes de Terrassa.
- Joan Ferràndiz i Castells** (Barcelona, 31 de desembre de 1917 - 15 d'agost de 1997)
Des del 1952 va ser reconegut internacionalment com a autor d'un tipus de nadala amb pastors o àngels estilitzats, riallers i bonhomiosos, que ha estat molt imitat. Dibuixos seus il·lustraren el programa del Festival Pau Casals d'Acapulco el 1960, editat amb motiu de la primera audició mundial d'*El Pessebre*.
Va obtenir l'englantina als Jocs Florals de la Llengua Catalana de Lausana de 1976 i l'accèssit a l'Englantina en els Jocs Florals de Barcelona de 1979. El 1991 va obtenir la Creu de Sant Jordi. Fou membre de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC).
- Josep Llimona i Bruguera** (Barcelona 8 d'abril de 1863 - 27 de febrer de 1934)
Fou un escultor, considerat un dels millors representants de l'escultura modernista catalana.
- Daniel José Ursueguía** (Santander 1909-Barcelona1990)
Nascut a Santander va ser guàrdia d'assalt durant la guerra civil. Una vegada acabada la guerra va venir a Barcelona on es va casar i va tenir dos fills, un d'ells també escultor. Va començar a fer aviram gràcies als motlles del seu sogre i més endavant, juntament amb el, seu fill, va desenvolupar una producció de molta qualitat de figures de pessebre.
- Daniel José Pons** (Barcelona, 22 de novembre de 1942 -10 de juny de 2025).
Fill del figuraire Daniel Jose Ursueguía va demostrar un talent innat pel dibuix. De seguida es va fer palès un gran domini de l'anatomia i va començar a treballar amb el seu pare, també figuraire. Més tard es va desvincular del seu pare i va treballar en diferents taller d'escultura modelant trofeus esportius i figura decorativa.
- Manuel Muns i Ferreres** (Barcelona, 1903 - 1995)
Va ser un destacat pessebrista i figuraire català. Fou fill del també artista pessebrista Vicenç Muns i Jareño (Barcelona, 1880-1970), tot i que aquest darrer s'inicià en l'activitat ja de gran, seguint els passos del seu fill. En Manuel s'inicià en l'ofici de figurinista a l'Escola de Belles Arts de Barcelona, i amplià la formació fent d'aprenent de Martí Castells i Martí, des del 1917 fins al 1926.
- Andrés Muns i Fernández** (Vélez-Rubio -Almeria- 1939, Barcelona 2004).
Fill adoptiu del també figuraire Manuel Muns fou un destacat escultor de figures de pessebre i continuador de la nissaga familiar.

COSES QUE HAN PASSAT

DESEMBRE 2024

Pessebrisme, mirades: amb ulls de dona

Pessebrisme, mirades: amb ulls de dona, era una exposició pensada per promoure el pessebrisme, des de la seva vessant femenina d'art i creació i, en aquesta ocasió. El seu propòsit: veure la interpretació visual que fan una quarantena de dones pessebristes que participen en diferents entitats d'arreu de Catalunya. La finalitat de la mostra era visibilitzar i posar en valor la participació i l'aportació de les dones en el pessebrisme i la vessant creativa i artística associada a l'art de fer el pessebre, com a expressió del nostre patrimoni cultural.

Va tenir lloc al Centre d'Artesania de Catalunya, al carrer Banys Nous, 11, de Barcelona, del 22 de novembre i fins al 12 de gener.

Naixement núm. 15

S'edita el núm. 15 de la revista Naixement i el retallable 2024, a càrrec de la Clara Oliveres.

GENER 2025

Tanquem el cicle nadalenc 2024 contents de poder dir que les exposicions i pessebres de les entitats de la Federació Catalana de Pessebristes van rebre més de 780.000 visitants.

Audiència amb el President del Parlament

El 7 de gener, vam ser rebuts pel president del Parlament, Josep Rull. La trobada va servir per donar-li a conèixer l'activitat de la Federació Catalana de Pessebristes, i per parlar de Pessebrisme i la tasca que estem duent a terme a nivell internacional per assolir el seu reconeixement com a Patrimoni Cultural Immaterial per la UNESCO.

MARÇ 2025

El Parlament dóna suport al pessebrisme

El secretari de la mesa de la Comissió de Cultura, Ernesto Carrión, va llegir a l'inici de la sessió del 17 de març una declaració del Parlament de suport a la candidatura del pessebrisme a ser inscrit en la llista representativa del patrimoni cultural immaterial de la humanitat de la UNESCO.

Assemblea general i renovació de la presidència

El 22 de març va tenir lloc a Parets del Vallès, l'assemblea general de primavera, com ja ve essent habitual, en format híbrid, tan presencial com per videoconferència. Com és preceptiu, l'assemblea va aprovar l'informe de gestió i balanç econòmic 2025, així com la proposta del Pla d'Acció i Pressupost 2025. També es va fer un repàs a les properes convocatòries previstes per a la Jornada de Tallers del DASC a Móra la Nova, i de la XX Biennal del Pessebre a Lleida.

Un altre tema destacat fou la renovació parcial de la junta directiva. Per unanimitat, Ramon Albornà fou escollit per a un segon mandat a la presidència, acompanyat de Jordi Pujol a la secretaria. També van renovar com a vocals l'Albert Català i el Jordi Bernal.

L'assemblea va aprovar també l'adhesió al Protocol-guia d'abordatge de la violència masclista, alhora que va recomanar-ho a totes les entitats federades.

Finalment, es va aprovar la incorporació del Grup Pessebrístic Llorençà, de Sant Llorenç Savall, com a nova entitat federada.

40 anys, nova imatge

Amb motiu dels 40 anys de la Federació Catalana de Pessebristes, presentem un nou logotip. Tot i mantenir-ne l'essència, adoptem una nova imatge més estilitzada i actual, amb la que esperem caminar junts molts més anys.

Federació Catalana de Pessebristes

MAIG 2025

Monogràfic formació · Impressió 3D

El dia 12 Parets del Vallès va acollir un monogràfic sobre impressió 3D. Amb aquest monogràfic la Federació inicia la proposta de formacions tècniques adreçada a les nostres entitats i pessebristes.

Una molt profitosa jornada formativa parlant de sistemes d'impressió, programari, impressores, instruccions i consells tècnics, programari i aplicacions diverses, tot un nou món ple de possibilitats per al pessebrisme.

JUNY 2025

DASC 2025 Celebrant Pessebrisme

El dissabte 7 de juny, l'Associació el Pessebre dels Pensaments de Móra la Nova va acollir la jornada de tallers que, anualment, organitza la Federació Catalana de Pessebristes en motiu del DASC. Unes 150 persones, procedents d'una trentena d'associacions d'arreu de Catalunya, van gaudir d'una intensa Jornada que va començar a les 10 del matí amb un petit acte institucional amb l'alcalde Jesús Álvarez.

Tot seguit, al pavelló firal, va tenir lloc una jornada festiva que va combinar parades d'artesanía local i pessebrisme, tallers de tècniques pessebristes, una petita mostra de pessebres de Móra la Nova i de Benicarló, i una ballada dels gegants local. L'acte va comptar també amb un lliurament de records de participació, un dinar de germanor i una actuació musical a la sobretaula que va cloure la jornada.

Taula rodona "Cultura per a tothom!"

Arç Cooperativa i l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català (ENS) van organitzar la taula rodona 'Cultura per a tothom!', el 10 de juny a la seu de l'ENS, per donar veu a federacions que ja treballen en aquesta visibilitat del seu compromís social. El col·loqui va comptar amb les intervencions de Jordi Mullor (Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya), Pep Morella (Federació d'Ateneus de Catalunya), Ramon Albornà (Federació Catalana de Pessebristes), Toni Font (Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya) i Javier Gómez (Arç Cooperativa).

Traspàs del figuraire Daniel José Pons

(Barcelona, 22 de novembre de 1942-10 de juny de 2025)

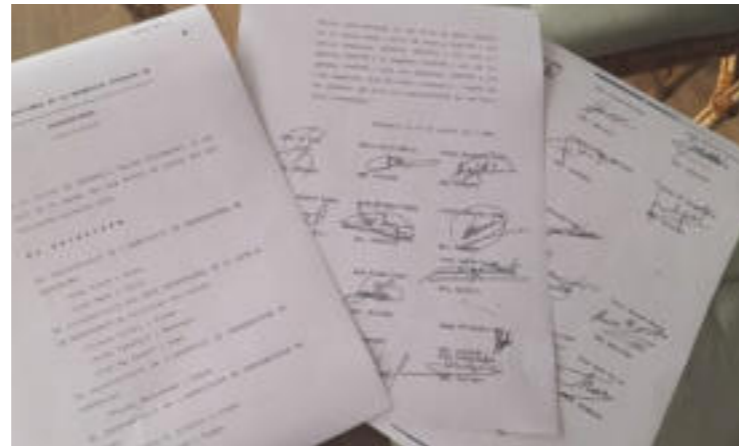
El 10 de juny perdem un dels escultors més rellevants de la història del pessebrisme, en Daniel José.

JULIOL 2025

Imatge Acta fundacional

El 18 de juliol va fer 40 anys que es va signar l'Acta Fundacional de la Federació Catalana de Pessebristes. El pessebrisme català formalitzava la seva voluntat de caminar junts en la salvaguarda i promoció del pessebrisme.

SETEMBRE 2025

Assemblea General Ordinària

20 de setembre

El 20 de setembre es va celebrar l'assemblea general ordinària a Palau Solità i Plegamans.

OCTUBRE 2025

53a Trobada de pessebristes de Catalunya i Balears a Barcelona

Aquest 5 d'octubre vam celebrar la 53a Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears, organitzada per l'Associació de Pessebristes de Barcelona. L'espai de referència de la Trobada fou Sant Felip Neri, on va tenir lloc l'acollida, l'acte institucional i, posteriorment, el dinar de germanor i cloenda.

L'acte institucional de la Trobada, que es va iniciar amb les salutacions del President de l'entitat barcelonina, Josep Porta, i els representants institucionals, va servir per a presentar el projecte de l'Espai Rauric, futur Centre d'Interpretació de Pessebrisme, a càrrec de Ramon Albornà, president de la Federació, i per commemorar els 40 anys de l'Assemblea constituent de la Federació Catalana de Pessebristes, amb una glosa a càrrec de Jordi Simó, un dels signants de l'acta fundacional.

L'acte es va cloure amb el lliurament d'un pin especial de la Federació en reconeixement a totes les persones que durant aquests 40 anys han aportat el seu granet de sorra: signants de l'acta fundacional, presidències i juntes directives d'aquest període, i les presidències de les associacions federades, que són la raó de ser de la Federació.

Posteriorment, es van organitzar visites culturals a l'exposició de l'Associació de Pessebristes de Barcelona, al Museu Diocesà, i a la recentment restaurada església barroca de Sant Sever.

La Trobada va continuar amb el dinar de germanor i es va cloure amb el lliurament de records a les XX entitats participants i del Fanallet a l'Associació de Pessebristes de Campdevàno, que organitzarà l'any que ve la 54a Trobada.

Federació Catalana de
Pessebristes

AGENDA NADAL 2025

XX Biennal del Pessebre

Sala exposicions antic
Museu Morera. Lleida
Del 8 de desembre 2025
al 10 de gener 2026

Mil·lenari de Montserrat

Sala d'exposicions del Mil·lenari.
Montserrat
Del 6 de desembre 2025
al 2 de febrer 2026

Pessebrisme i Patrimoni

Casa dels Entremesos.
Barcelona
Del 10 de desembre 2025
al 6 de gener 2026

Exposició Internacional a Santo Tirso

Câmara Municipal,
Santo Tirso (Portugal)
Del 29 de novembre 2025
al 7 de gener 2026